

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

i-Bezpečná škola

reg. číslo: CZ.1.07/1.3.50/01.0014

Výstup z klíčové aktivity č. 1

Vytvoření a pilotní ověření modelu spolupráce institucí Kraje Vysočina v oblasti e-bezpečnosti

Podpůrný materiál k výstupu projektu

1 TRESTNÍ OZNÁMENÍ O SKUTEČNOSTECH NASVĚDČUJÍCÍCH TOMU, ŽE DOŠLO KE SPÁCHÁNÍ ŠIKANY, KTERÁ BY MOHLA VYKAZOVAT ZNAKY TRESTNÉHO ČINU, ČINU JINAK TRESTNÉHO ČI PŘESTUPKU

Nutno poznamenat, že šikana, kterou lze označit jako sociálně patologický jev, jako taková kriminalizována není, což jinými slovy řečeno znamená, že ji nelze postihnout trestněprávně ani jako přešůpek či jiný správní delikt (nelze však přehlédnout systém morálních norem, na základě kterých dochází k utváření více či méně dobrých mezilidských vztahů, z tohoto hlediska je pak určité lidské jednání hodnoceno jako dobré, nebo špatné/zlé¹).

Postižitelné tak mohou být pouze projevy šikany, které naplňují znaky skutkové podstaty některého (konkrétního) trestného činu či přešůpku. Ne v každém (šikanózním) jednání lze spatřovat protiprávní (nelegální) jednání.

Pokud však pedagog či jiná osoba odpovědná za školní kolektiv dospěje k závěru, že by šikanózní jednání mohlo naplňovat znaky některého z činů uvedených v příloze, je možno postupovat ve smyslu § 59 tr. ř. Podle tohoto ustanovení se podání posuzuje vždy podle svého obsahu, i když je nesprávně označeno. Lze je učinit písemně, ústně do protokolu, v

¹ Srov. HARVÁNEK, Jaromír a kolektiv. *Teorie práva*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 54. Morálka má podle Tatiány Machalové společenský rozměr, což mj. znamená, že morální normy fungují nejen jako korektor individuálního jednání, ale též nabývají povahy sociálních norem [Ibidem, s. 56].

elektronické podobě podepsané elektronicky podle zvláštních předpisů², telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem.³ Ten, kdo činí podání v elektronické podobě podle zvláštního právního předpisu, uvede současně poskytovatele certifikačních služeb, který jeho certifikát vydal a vede jeho evidenci, nebo certifikát připojí k podání. V přípravném řízení sepisují podání ústně do protokolu policejní orgány a okresní státní zastupitelství; v řízení před soudem je sepisují okresní soudy. Jsou-li pro to závažné důvody, mohou je výjimečně sepsat i státní zastupitelství a soudy vyššího stupně. Z podání musí být patrné, kterému orgánu činnému v trestním řízení je určeno, kdo jej činí, které věci se týká a co sleduje, a musí být podepsáno a datováno. Činí-li se ústně trestní oznámení, je nutno oznamovatele vyslechnout o okolnostech, za nichž byl čin spáchán, o osobních poměrech toho, na něhož se oznámení podává, o důkazech a o výši škody způsobené oznámeným činem. Jestliže by byl protokol o trestním oznámení učiněném ústně sepsán u soudu, zašle jej soud neprodleně státnímu zástupci.

Pedagogové se i v tomto případě mohou obrátit na obecní či krajské úřady (viz výše) v místě sídla školy či školského zařízení.

Lze využít i ustanovení § 22 odst. 3 písm. b) ŠkolZ, podle kterého jsou zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků povinni na vyzvání ředitele školy nebo školského zařízení se osobně zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání dítěte nebo žáka. Mezi obecné cíle vzdělávání totiž patří zejména rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, **mrvními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život**, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života.⁴ Šikanózní jednání je tedy možno (resp. nutno) projednat i s rodiči agresora a oběti. Je důležité zvolit vhodnou taktiku (tzn. např. nezvat si oboje rodiče na společnou schůzku, kde by mohlo dojít k daleko závažnějšímu konfliktu), která je na uvážení, erudovanosti a dosavadních zkušenostech pedagogů.

Méně závažné šikanózní jednání lze eliminovat formou výchovných opatření.⁵ Mezi výchovná opatření školský zákon řadí v první řadě pochvaly nebo jiná ocenění a kázeňská opatření. Tato opatření jsou zmiňována především proto, že jimi je možno předcházet případné šikaně. Jimi lze oceňovat příkladné chování, které bývá zpravidla opakem šikany.

Ke kázeňským opatřením pak patří podmíněné vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, a další opatření, která nemají právní důsledky pro žáka nebo studenta.

Pochvaly, jiná ocenění a další kázeňská opatření⁶ uděluje či ukládá ředitel školy nebo školského zařízení, nebo třídní učitel.

² Viz např. podle zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů, popř. srov. zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů.

³ Z pohledu dnešních komunikačních technologií je tento způsob zastaralý, navíc nám není známo, kde by na Policii ČR, státním zastupitelství či soudu disponovali dálnopisem.

⁴ Srov. § 2 odst. 2 písm. a) ŠkolZ.

⁵ Srov. § 31 ŠkolZ.

⁶ Srov. § 14, 15 a 17 vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění vyhlášky č. 454/2006 Sb.

Postup a úkoly policejního orgánu, jemuž je učiněno podání ve smyslu § 59 tr. ř.

Policejní orgán je povinen na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřujících ke zjištění jeho pachatele; je povinen činit též nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti. Oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, je povinen přijímat státní zástupce a policejní orgán. Přitom je povinen oznamovatele poučit o odpovědnosti za vědomě nepravdivé údaje, a pokud o to oznamovatel požádá, do jednoho měsíce od oznámení jej vyrozumět o učiněných opatřeních.

K objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, opatřuje policejní orgán potřebné podklady a nezbytná vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu. V rámci toho je oprávněn, kromě úkonů uvedených v hlavě III. trestního řádu, zejména

- a) vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů,
- b) vyžadovat odborné vyjádření od příslušných orgánů, a je-li toho pro posouzení věci třeba, též znalecké posudky,
- c) obstarávat potřebné podklady, zejména spisy a jiné písemné materiály,
- d) provádět ohledání věci a místa činu,
- e) vyžadovat za podmínek uvedených v § 114 tr. ř. provedení zkoušky krve nebo jiného podobného úkonu, včetně odběru potřebného biologického materiálu,
- f) pořizovat zvukové a obrazové záznamy osob, za podmínek stanovených v § 114 tr. ř. snímat daktyloskopické otisky, provádět osobou téhož pohlaví nebo lékařem prohlídku těla a jeho zevní měření, jestliže je to nutné ke zjištění totožnosti osoby nebo ke zjištění a zachycení stop nebo následků činu,
- g) za podmínek stanovených v § 76 tr. ř.) zadržet podezřelou osobu,
- h) za podmínek stanovených v § 78 až 81 tr. ř. činit rozhodnutí a opatření v těchto ustanoveních naznačená,
- i) způsobem uvedeným v hlavě IV. provádět neodkladné nebo neopakovatelné úkony, pokud podle tohoto zákona jejich provedení nepatří do výlučné pravomoci jiného orgánu činného v trestním řízení.

Při podání vysvětlení má každý právo na právní pomoc advokáta. Je-li vysvětlení požadováno od nezletilého, je třeba o úkonu předem vyrozumět jeho zákonného zástupce; to neplatí, jestliže provedení úkonu nelze odložit a vyrozumění zákonného zástupce nelze zajistit.

Vysvětlení nesmí být požadováno od toho, kdo by jím porušil státem výslovně uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže by byl této povinnosti zproštěn příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má. Osoba podávající vysvětlení, s výjimkou podezřelého, je povinna vypovídat pravdu a nic nezamlčet; vysvětlení může

odepřít, pokud by jím způsobila nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám uvedeným v § 100 odst. 2 tr. ř.,⁷ o tom je třeba osobu, od níž je požadováno vysvětlení, předem poučit.

Výslech osoby mladší 15 let v procesním postavení svědka je upraven v § 102 tr. ř. Podle tohoto ustanovení, je-li jako svědek vyslýchána osoba mladší než patnáct let o okolnostech, jejichž ožívování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj, je třeba výslech provádět zvlášť šetrně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení zpravidla už nebylo třeba opakovat; k výslechu se přibere pedagog nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže, která by se zřetelem na předmět výslechu a stupeň duševního vývoje vyslýchané osoby přispěla k správnému vedení výslechu. Může-li to přispět k správnému provedení výslechu, mohou být přibráni i rodiče. Osoby, které byly takto přibrány, mohou navrhnout odložení úkonu na pozdější dobu a v průběhu provádění takového úkonu navrhnout jeho přerušování nebo ukončení, pokud by provedení úkonu nebo pokračování v něm mělo nepříznivý vliv na psychický stav vyslýchané osoby. Nehrozí-li nebezpečí z prodlení, orgán činný v trestním řízení takovému návrhu vyhoví. V dalším řízení má být taková osoba vyslechnuta znovu jen v nutných případech. Osoba, která byla k výslechu přibrána, se podle potřeby vyslechne k správnosti a úplnosti zápisu, k způsobu, jímž byl výslech prováděn, jakož i k způsobu, jímž vyslýchaná osoba vypovídala.

* * *

Postup a úkoly orgánu Policie ČR, jemuž je učiněno podání ve smyslu správních předpisů

Tento postup se uplatní v případě, že škola či školské zařízení vyhodnotí šikanózní jednání, jako jednání, které nevykazuje znaky trestného činu, nýbrž jako jednání, které lze podřadit (subsumovat) pod skutkové podstaty přestupků proti občanskému soužití či proti majetku podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce „PřZ“).

1. Celou událost je třeba oznámit orgánu Policie ČR⁸, nebo správnímu orgánu (obci s rozšířenou působností).
2. Snaha o předložení co nejvíce důkazů potřebných pro další šetření přestupku a podání vysvětlení orgánu policie nebo správnímu orgánu. Jedním z nejdůležitějších důkazních prostředků je znalost klimatu třídy. Podle čl. 6 Metodického pokynu 2008: *„Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stádia a formy šikanování (stádia a formy šikany uvedeny v příloze této příručky). Existuje rozdíl mezi*

⁷ Jsou jimi: příbuzný obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh.

⁸ Bystrý čtenář zjistí, že se promiskue v tomto textu hovoří jednak o policejním orgánu a jednak o orgánu policie. Vysvětlení je takové, že jedná-li se o orgán činný v trestním řízení, tedy postupuje-li Policie ČR podle trestního řádu, pak jde o policejní orgán. Využívá-li Policie ČR při své působnosti jiné právní předpisy (PřZ, SprŘ), pak jde o orgán policie.

vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií. “ Mezi další důkazní prostředky patří – listiny a věci, výslech svědků, poškozených, podezřelých apod.

3. Policie ČR je oprávněna podle § 61 PolZ požadovat potřebné vysvětlení od osoby, která může přispět k objasnění skutečností důležitých pro odhalení trestného činu nebo přestupku a jeho pachatele. O podání vysvětlení se sepíše úřední záznam. Podání vysvětlení nesmí být požadováno, pokud by vyslýchaná osoba porušila zákonem stanovenou nebo státem uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže by byla této povinnosti příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má, zproštěna. Osoba může vysvětlení odepřít pouze, pokud by jí sobě nebo osobě blízké způsobila nebezpečí trestního stíhání nebo nebezpečí postihu za správní delikt.
4. Podle § 60 PřZ je každý povinen podat správním orgánům nezbytné vysvětlení k prověření došlého oznámení o přestupku; podání vysvětlení může být odepřeno, jestliže by takovým osobám nebo osobám jim blízkým (§ 68 odst. 4 PřZ) hrozilo nebezpečí postihu za přestupek, popřípadě za trestný čin, nebo by porušily státní nebo služební tajemství anebo zákonem výslovně uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti. Tomu, kdo se bez závažných důvodů nedostaví na výzvu ke správnímu orgánu k podání vysvětlení, nebo tomu, kdo bezdůvodně podání vysvětlení odmítá, může správní orgán uložit pořádkovou pokutu až do výše 5 000 Kč.
5. Jednotlivé úkony v řízení se činí písemně, pokud PřZ nestanoví jinak nebo pokud to nevyklučuje povaha věci. Jedním z takových jiných způsobů řízení je ústní jednání před správním orgánem. O ústním jednání (§ 49 PřZ) a o ústním podání, výslechu svědka, výslechu znalce, provedení důkazu listinou a ohledání, pokud jsou prováděny mimo ústní jednání, jakož i o jiných úkonech souvisejících s řízením v dané věci, při nichž dochází ke styku s účastníky řízení, se sepisuje protokol. Kromě protokolu lze též poříditi obrazový nebo zvukový záznam.

2 ŘÍZENÍ VE VĚCECH DĚTÍ MLADŠÍCH 15 LET

Jde-li o děti mladší 15 let, je důležité si uvědomit, že tyto děti nejsou trestně odpovědné. Naplní-li dítě mladší 15 let svým jednáním znaky některého z příkladmo uvedených trestných činů (viz příloha), dopustí se tzv. činu jinak trestného.

Významná je též poznámka, že řízení ve věcech dětí mladších 15 let se rozpadá do dvou fází. První z nich, která je v režii Policie České republiky, je přípravné řízení, tedy objasňování toho, zda se trestně neodpovědní nezletilí dopustili činu jinak trestného. Druhou fází je řízení podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže⁹ postupně (návrhem státního zastupitelství¹⁰, jako jakousi sponou) přecházející v nesporné řízení, které vychází z úpravy řízení ve věcech péče soudu o nezletilé (§ 176 an. občanského soudního řádu¹¹).

Dítěti mladšímu než patnáct let, které se dopustilo činu jinak trestného, lze uložit opatření na návrh státního zastupitelství.

Nebylo-li řízení o uložení opatření dítěti mladšímu než patnáct let, které se dopustilo činu jinak trestného, zahájeno na návrh státního zastupitelství, může je soud pro mládež zahájit i bez návrhu.¹²

Mezi účastníky řízení o uložení opatření dítěti mladšímu než patnáct let, které se dopustilo činu jinak trestného, patří nezletilé dítě, příslušný OSPOD, zákonní zástupci dítěte, osoby, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy nebo jiné obdobné péče, jakož i další osoby, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno. Opatrovníkem dítěte pro řízení ustanoví soud pro mládež advokáta. Advokát tu vykonává svá oprávnění i po dosažení zletilosti dítěte až do skončení řízení ve věci dítěte mladšího patnácti let.

Jednání v těchto věcech se konají zpravidla s vyloučením veřejnosti. Účast při jednání soud pro mládež vždy povolí úředníkům Probační a mediační služby.

Dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit, a to zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření, tato opatření:

- a) výchovnou povinnost,
- b) výchovné omezení,
- c) napomenutí s výstrahou,
- d) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
- e) dohled probačního úředníka,
- f) ochrannou výchovu.

⁹ Viz zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce „ZSM“).

¹⁰ Nikomu jinému toto právo (tj. podat návrh na uložení opatření) nepřísluší. Kdyby návrh na uložení opatření podal jiný subjekt, příslušný soud řízení zastaví.

¹¹ Viz zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹² V praxi snad takový případ ještě nenastal.

Výsledek řízení o uložení opatření dítěti mladšímu než patnáct let, které se dopustilo činu jinak trestného, může být uveřejněn ve veřejných sdělovacích prostředcích jen po nabytí právní moci rozhodnutí, kterým bylo řízení skončeno, a jen bez uvedení jména a příjmení dítěte, dalších účastníků řízení a jejich opatrovníků nebo jiných zástupců.

* * *

Dopustí-li se dítě mladší 15 let šikanózního jednání, jež vykazuje znaky přestupku, správní orgán ve smyslu § 66 PŘZ, aniž řízení zahájí, věc odloží.

3 ŘÍZENÍ VE VĚCECH MLADISTVÝCH

Tato kapitola byla zařazena zejména z toho důvodu, že šikanózního jednání, které by eventuálně vykazovalo znaky některého z trestných činů, se může dopustit žák starší patnácti let.

Toto řízení upravuje díl 7 ZSM (pod názvem *Řízení v trestních věcech mladistvých*). V řízení proti mladistvým se dbá toho, aby vyšetřování, projednávání i rozhodování jejich trestních věcí bylo svěřováno osobám, jejichž znalost otázek souvisejících s výchovou mládeže zaručí splnění výchovného účelu řízení. Orgány¹³ činné podle ZSM postupují ve spolupráci s příslušným OSPOD a s Probační a mediační službou.

Řízení koná soud pro mládež, v jehož obvodu mladistvý bydlí, a nemá-li stálé bydliště, soud, v jehož obvodu se zdržuje nebo pracuje.

Nelze-li žádné takové místo zjistit, nebo jsou-li mimo území České republiky, koná řízení soud pro mládež, v jehož obvodu bylo provinění spácháno; jestliže nelze místo činu zjistit, koná řízení soud pro mládež, v jehož obvodu čin vyšel najevo.

Podle § 53 odst. 1 ZSM nikdo(!) nesmí jakýmkoli způsobem zveřejnit žádnou informaci, ve které je uvedeno jméno, popřípadě jména, a příjmení mladistvého, nebo která obsahuje informace, které by umožnily tohoto mladistvého identifikovat.¹⁴

Mezi opatření ukládaná mladistvým, jejichž účelem je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochraně před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění, patří:

- a) **výchovná opatření** (dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou)¹⁵,
- b) **ochranná opatření** (ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova)¹⁶ a
- c) **trestní opatření** [obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení), odnětí

¹³ Tj. policejní orgán, státní zástupce a soud pro mládež.

¹⁴ Je však třeba ctít i další odstavce (2-4) tohoto ustanovení [(2) Za postup v rozporu s odstavcem 1 se nepovažuje sdělení informací během trestního řízení, pokud účelem takového postupu není jejich zveřejnění, anebo je-li jejich účelem pátrání po mladistvém. Totéž obdobně platí o sdělení informací probačním úředníkem dalším osobám, pokud je jejich sdělení nutné pro získání informací, které se vztahují k vypracování zprávy vyžadované tímto zákonem, nebo bez nichž nelze kvalifikovaně provádět dohled nad mladistvým nebo o něj pečovat, popřípadě kontrolovat plnění podmínek a omezení, které mu byly stanoveny, a zajistit bezpečnost osob, jež s ním přicházejí do kontaktu. (3) Osoby, kterým byly sděleny informace podle odstavce 2, je nesmějí nikomu dále sdělovat, pokud toto sdělení není nutné pro účely uvedené v tomto ustanovení. O tom musí být poučeny. (4) Osoby, kterým byly sděleny informace podle odstavce 2, jsou povinny a) uložit tyto informace odděleně od jakýchkoliv dalších záznamů o mladistvém, kterého se tyto informace týkají, b) zajistit, pokud tento zákon nestanoví jinak, aby nikdo další neměl k těmto informacím přístup.]

¹⁵ K nim srov. díl 4 ZSM.

¹⁶ K nim srov. díl 5 ZSM.

svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, odnětí svobody nepodmíněné]¹⁷.

* * *

Podle § 11 odst. 1 PŘZ lze mladistvému delikventovi za přestupek uložit tyto sankce:

- a) napomenutí,
- b) pokutu,
- c) zákaz činnosti,
- d) propadnutí věci.

Sankci lze uložit samostatně nebo s jinou sankcí; napomenutí nelze uložit spolu s pokutou. Od uložení sankce lze v rozhodnutí o přestupku upustit, jestliže k nápravě pachatele postačí samotné projednání přestupku.

Ovšem při posuzování přestupku osoby, která v době jeho spáchání dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku¹⁸, se přihlíží ke zvláštní péči, kterou společnost věnuje mládeži (§ 19 PŘZ). Přestupek mladistvého nelze projednat v příkazním řízení. Horní hranice pokuty se u mladistvých snižuje na polovinu, přičemž však nesmí být vyšší než 2 000 Kč. V blokovém řízení nelze uložit mladistvému pokutu vyšší než 500 Kč; pokutu až do výše 1 000 Kč lze uložit mladistvému, pokud přestupkový zákon nebo zvláštní zákon připouští v blokovém řízení uložit pokutu vyšší než 1 000 Kč. Zákaz činnosti lze mladistvému uložit nejdéle na dobu jednoho roku, nebránil-li by výkon této sankce jeho přípravě na povolání.

Podle § 20 PŘZ přestupek nelze projednat, uplynul-li od jeho spáchání jeden rok; nelze jej též projednat, popřípadě uloženou sankci nebo její zbytek vykonat, vztahuje-li se na přestupek amnestie. Do běhu roční lhůty se nezapočítává doba, po kterou se pro tentýž skutek vedlo trestní řízení podle trestního řádu.

---

¹⁷ K nim srov. díl 6 ZSM.

¹⁸ PŘZ tyto osoby, stejně jako ZSM, označuje *mladistvými*.

4 ZÁVĚR

K nejčastějším útokům dětí, páchaných pomocí elektronických prostředků.

* * *

KYBERŠIKANA

Pokud se uvádí, že šikana je jev, který zůstává kontrole veřejných institucí skryt, o to více to platí pro specifickou formu šikany, kterou je tzv. kyberšikana.¹⁹

U kyberšikany jsou útoky páchany pomocí komunikačních a informačních technologií. Na rozdíl od klasické šikany je útok agresora velmi často anonymní, převažuje psychický útok nad fyzickým.

Výskyt je rozšířen i mimo školní prostředí, útok může nastat kdekoliv, kde je k dispozici komunikační technologie.

K naplnění skutkové podstaty protiprávního jednání postačí jednorázový útok.

Velmi často dochází ke střídání agresora s obětí. Existuje malá šance úniku proti útoku.

Mezi obvyklé nástroje kyberšikany patří síť Internet: e-maily, blogy, webové stránky, sociální sítě a komunikační programy (Facebook, ICQ, Twitter atd.). V neposlední řadě sem řadíme telekomunikační technologie (mobilní telefon).

Nejčastěji dochází k útokům pomocí zaslání výhružných a obtěžujících elektronických zpráv (SMS, e-mail) či zveřejňování závadného obsahu na internetových stránkách. Cílem je oběť zastrašit, urazit či ponížit. Kyberšikana může přivodit velmi závažné fyzické, sociální a psychické problémy. Jedná se o stres a vážné depresivní symptomy. Kyberšikana působí stejně škodlivě jako jakýkoliv jiný druh šikanování. Děti odmítají chodit do školy, straní se kamarádů, neboť zažívají pocit trapnosti, studu a hanby. Tyto depresivní pocity mohou v extrémních případech dovést oběť až k sebevraždě.

Za jednu z prvních obětí kyberšikany bývá označován Patrick Rayen Halligan. Halligan byl ve škole jednou ze slabých obětí klasické šikany. Otec ho tedy přihlásil na kickbox. Halligan se tak jednoho dne mohl agresorům postavit. Agresori se mu snažili pomstít a na internetu se vydávali za mladou dívku. Halligan se jí (jim) svěřil se svými problémy. Agresori tuto skutečnost společně se lživou informací, že je gay, vyvěsili na školní web. Ve čtrnácti letech je to pro mladého dospívajícího společenská tragédie, kterou Patrick neunesl, a v říjnu 2003 spáchal sebevraždu.²⁰

Postih páchaní kyberšikany v našem právním řádu není upraven (zakotven). Často ovšem může dojít k naplnění jiné skutkové podstaty trestného činu, a to např. podle § 175 (vydírání), § 176 (omezování osobní svobody), § 177 (útisk), § 183 (porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovaných v soukromí), § 184 (pomluva), § 352 (násilí proti skupině obyvatel a jednotlivci), § 353 (nebezpečné vyhrožování), § 354 (nebezpečné pronásledování)

¹⁹ CHROMÝ, Jakub. *Kriminalita páchaná na mládeži*. Praha : Linde, 2010, s. 39.

²⁰ Dostupné z <http://bystron.blog.idnes.cz/c/64160/Kybersikana-zabiji.html>.

TrZ. Vyšší počet případů kyberšikany však naplňuje skutkovou podstatu přestupku proti občanskému soužití podle § 49 PrZ.

Do posledně uvedené kategorie by pravděpodobně spadala i novodobá zábava zvaná *happy slapping* (veselé fackování), která je jakousi kombinací klasické - násilné - a virtuální šikany. Spočívá v napadení nic netušící oběti, kterou spolupachatel nahrává, většinou právě na mobilní telefon, a baví se pak s ostatními sledováním nahrávek či jejich šířením přes internet či jiné technologie. Napadení přitom může být v rozsahu od podražení nohou, přes bití až po znásilnění a jiné závažnější trestné činy, které již nespádají do kategorie šikanování, ale mnohdy u tohoto počínání začínají²¹.

Významnou roli při odhalování kyberšikany hraje strach oběti někomu se s problémem svěřit, agresor je často anonymní a okolní prostředí (jak doma i ve škole) má tendenci problém bagatelizovat.

* * *

SEXTING

Dalším protispolečenským fenoménem u dětí je tzv. sexting („sex“ a „textování“), neboli rozesílání textových zpráv, fotografií či videí se sexuálním obsahem. Tyto materiály často vznikají v rámci partnerských vztahů. Posléze mohou představovat riziko spočívající v tom, že jeden z partnerů pro nejrůznější pohnutky zveřejní fotografie či videa svého partnera²². V sextingu lze spatřovat skutkovou podstatu trestného činu výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií podle § 192 TrZ nebo trestného činu ohrožení mravní výchovy mládeže podle § 201 TrZ.

Nejnámější kauza sextingu v České republice je z mladoboleslavského gymnázia, kde se šestnáctiletá studentka nechala vyprovokovat od kamarádů. Svlékla se o přestávce mezi vyučováním. Spolužáci ji přesvědčili, aby se nechala natočit na mobil při masturbaci. Kauza je nakonec předmětem trestního řízení. Video bylo odcizeno ze serveru *www.libimseti.cz* a dále putovalo internetem. Za jeho šíření bylo mj. propuštěno několik zaměstnanců mladoboleslavské obchodní společnosti Škoda Auto, a. s., dalším byl snížen plat.

Některé případy sextingu končí tragicky. Je znám případ Jessicy Loganové (18) z USA. Bývalý přítel této dívky zveřejnil její intimní fotografie, které mu poslala v době, když spolu ještě udržovali milenecký vztah. Od zveřejnění fotografií byla Jessica vystavena neustálému posměchu ze strany spolužáků. Jessica vystoupila i v televizi a požádala spolužáky, aby svého jednání zanechali. Protože útoky neustaly a psychologický nápor na dospívající děvče byl značný, spáchala Jessica sebevraždu.²³

* * *

²¹ LIDICKÁ, Jana. *Kyberšikana*. Psychologie pro praxi. Praha : Karolinum, 2009, č. 3/4. s. 8. ISSN 1803-8670. [Dostupné z http://www.wenku.cz/file_to_download/JL_Kybersikana.pdf]

²² Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sexting>

²³ Dostupné z <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/154/6/lang.czech/>

KYBERGROOMING

Mezi nejzávažnější formy kybernetické kriminality patří tzv. kybergrooming (česky „kyberkrášení“). Jde o jednání útočnicka, jehož cílem je manipulace oběti a donucení jí k osobní schůzce za účelem sexuálního styku nebo fyzického napadení.

Kybergrooming je velice zákeřný způsob, jak zneužít dětské důvěřivosti, naivity, touhy po přátelství, intimitě i dobrodružství. Jedná se vlastně o typický příklad zneužití osobních údajů, které oběť agresorovi dobrovolně poskytuje. Ovšem její lstivost vězí především v ukonejšení a ošálení dětské obezřetnosti v rozsáhlém časovém horizontu a pozvolném získávání důvěry. Nejedná se o krátkodobé a přímé manipulování.

Oběti kybergroomingu komunikovaly s útočníky i několik let.

Např. v Americe se jedenáctiletá dívka stala po dvou letech zcela psychicky závislá na starším muži, který ji nakonec zneužil.²⁴

Pro změnu na Ostravsku (Česká republika) se muž seznámil přes sociální síť Facebook s třináctiletou dívkou. Po osobním setkání ji pohlavně zneužil.

V Praze v roce 2008, pod falešnou záminkou různých soutěžních akcí, pomocí sociální sítě na internetu Pavel Hovorka vylákal celkem 20 nezletilých chlapců k osobní schůzce. Osm z nich donutil k pohlavnímu styku. Pavel Hovorka, vrátný v pražských tiskárnách, byl za toto jednání uznán vinným trestnými činy pohlavního zneužívání, vydírání, svádění k pohlavnímu styku a ohrožování mravní výchovy.

Typický příklad kybergroomingu vypadá přibližně takto:

1. Vzbuzení důvěry u osoby – např. čtyřicetiletý agresor se přihlásí na sociální síť pod přezdívkou Jan 15 (za jménem je jeho falešný věk) a snaží se navázat kontakt s dětmi.
2. Získání kontaktu dítěte pomocí dáreků a budování důvěry – agresor se vydává za přítele a umí rozpoznat potřeby dítěte (např. dobití telefonní karty, čímž dostává kontakt na oběť, zaslání plyšové hračky na adresu oběti apod.), za pár dní dovede získat co nejvíce informací o oběti a udržovat s ní maximální kontakt. Zdánlivě agresor působí jako nejlepší přítel. Dítě se mu svěřuje a čím dál více mu důvěřuje.
3. Získání nebezpečných materiálů k možnému vydírání – agresor se snaží získat pornografické fotky, nebo chce, aby se mu dítě svěřilo se závažným problémem. Získanými materiály pak dítě vydírá při snaze odmítnout jeho pokyny směřující k osobnímu setkání. Nastává tzv. emocionální závislost na agresorovi.
4. Osobní setkání – poslední stádium kybergroomingu, kde často dochází k pohlavnímu zneužití, fyzickému napadení, vydírání apod.

Pokud se kyberútočníkovi nepodaří oběť vylákat na smlouvané místo k osobnímu setkání či k pohlavnímu styku, velmi často jeho jednání přechází v kyberšikanu či kyberstalking.

Například v USA je kybergrooming federálním zločinem. Náš právní systém tento pojem nezná, některé jednání s ním spojené ale v mnoha případech naplňuje skutkovou

²⁴ Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/?page=kybergrooming>.

podstatu trestného činu omezování osobní svobody podle § 171 TrZ, vydírání podle § 175 TrZ, obchodování s lidmi podle § 168 TrZ, výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 TrZ, zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 TrZ, ohrožování výchovy dítěte podle § 201 TrZ, podvodu podle § 209 TrZ, nebezpečného vyhrožování podle § 353 TrZ, nebezpečného pronásledování podle § 354 TrZ.

* * *

KYBERSTALKING

Kyberstalking se odvozuje od pojmu stalking (česky „stopování“, „lovení“). Volně se toto slovo vykládá jako pronásledování, opakované a stupňující se obtěžování osob prostřednictvím e-mailů, dopisů, mobilních telefonů atd. formou výhrůzek, které mohou přejít k agresi a ničení majetku. Téměř 10 % občanů se s kyberstalkingem setkalo a 2 % útoků končí smrtí. Při zkoumání 141 případů žen, jež byly usmrceny svými bývalými partnery, se zjistilo, že v 76 % případů se pachatel projevoval jako stalker.

Pro německou trestněprávní praxi se stalking stává významným jevem. Téměř 34,6 % stalkerů svým obětem výslovně vyhrožuje a ve 30,4 % případů skutečně následuje násilné jednání.²⁵ Mezi nejznámější projevy kyberstalkingu patří tzv. ex-partner-stalking, kdy útočník velmi často po ukončení partnerského vztahu střídá pocity lásky a agrese s cílem nápravy vztahu. Typologie kyberstalkera je znázorněna v níže uvedené tabulce.²⁶

Tabulka 1 – Charakteristika stalkerů

Typologie stalkera	Cíl stalkera		Popis jednání
Uctívač	touha po vztahu,	touha být přijat	dopisy, SMS
Neobratný nápadník	touha po vztahu,	pokus o fyzický kontakt	snaha o políbení druhého, chycení za rukáv
Ublížený pronásledovatel	msta po neúspěšném vztahu,	zpravidla slovně útočí	násilné vnikání do bytu, ubližování zvířatům
Sexuální útočník	fyzický nebo sexuální motiv,	útočné a sexuální chování	sadismus, voyerismus ²⁷ , atp.
Poblouzněný milovník	touha po vztahu,	iluzorní jednání	SMS, dopisy
Kyberstalker	souhrn všech cílů,	využívá informačních technologií	internet, telefon

Nejnámějším případem kyberstalkingu je kauza, kdy stalker P. H. více než dva roky pronásledoval svou kolegyni ze zaměstnání. Tři měsíce před vraždou mu příslušný soud uložil

²⁵ Dostupné z: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/pd_6/art_5000/detail.aspx.

²⁶ KOPECKÝ, K. *Stalking a kyberstalking*. Projekt - nebezpečné komunikační jevy pro učitele se zaměřením na kyberšikanu, kyberstalking, kybergrooming a další sociálně-patologické jevy. Olomouc : 2010, s. 4-8. [Dostupné z: http://www.lms.e-nebezpeci.cz/unifor/loadFileMSSQL.php?file_id=3620408A]

²⁷ Sexuální úchylka, kdy vzrušení je dosahováno sledováním intimního počínání nic netušících anonymních objektů (svlékajících se žen, souložících párů, koukáním pod sukně, do výstřihů).

nepodmíněný trest odnětí svobody pro útoky směřující vůči poškozené (tj. kolegyně). Násilník požádal o odložení nástupu trestu pro špatný psychický stav. P. H. po následných útocích kolegyni zavraždil. V květnu 2010 odvolací soud za tento hrůzný čin poslal vraha na 15 let do vězení.

Důsledkem tohoto případu byla kriminalizace nebezpečného pronásledování a v novém trestním kodexu ji lze nalézt v ustanovení § 354 TrZ. Jedním z obligatorních znaků skutkové podstaty trestného činu nebezpečného pronásledování je, aby jednání pachatele bylo způsobilé vzbudit v oběti důvodnou obavu o její život nebo zdraví, nebo o život a zdraví osob jí blízkých.

Byl zpracován též metodický pokyn pro policejní orgány²⁸. V metodickém pokynu je mj. uveden způsob poskytování ochrany oběti orgánem Policie ČR, možnosti dočasné změny pobytu osoby, použití zabezpečovací techniky nebo poradenské preventivní činnosti.

Krátkodobá ochrana oběti před stalkerem je zakotvena v § 50 PolZ.

V Jihlavě dne 6. 3. 2014.

Mgr. Lukáš Habich, Odborný garant za Policii ČR v rámci projektu i-Bezpečná škola

---

²⁸ Viz Závazný pokyn policejní prezidenta č. 203/2008, kterým se stanoví postup při krátkodobé ochraně.